

Taal & Tekenen

Door Nikolaos van Dam

In de november-uitgave van de Paraplu vroeg ik om reacties van lezers op de uitleg zoals ik die had gekregen van het woord 'pispot' dat ik - geheel onverwacht - zag staan op een uithangbord van een garage in Banda Aceh.

Ik ontving bijgaande reactie van ambassadeur van Dam, die niet alleen een ander licht werpt op het pispot-mysterie maar tevens een hele reeks interessante taalwetenswaardigheden de revue laat passeren. Taal en Tekenen wordt daarom deze keer gevuld door de bijdrage van Nikolaos van Dam.

Peter Steenmeijer.

Tijdens mijn eerste jaar in Indonesië ben ik - zoals iedere Nederlander hier - veel Indonesische woorden tegengekomen van Nederlandse origine. Het is een geliefd onderwerp waarover al vele publicaties zijn verschenen. Met veel belangstelling volg ik ook de artikelen hierover in de Paraplu. Het is zeker niet mijn bedoeling alles nog eens over te doen. Daarom beperk ik mij tot woorden en varianten die ik niet in woordenboeken heb kunnen terugvinden en die evenmin voorkomen in de bekende publicatie European Loan-Words in Indonesian van Grijns, de Vries en Santa Maria (Leiden, 1983).

Bij mijn reizen door het land is het mij opgevallen dat sommige woorden op bepaalde eilanden wel voorkomen en elders weer niet. Stempet heb ik alleen nog op Bali gezien. Het komt van "stampvet" oftewel kogellagervet. Iedereen herkent onmiddellijk het woord pispot, dat doorgaans dezelfde betekenis heeft als in het Nederlands. Maar op Sumatra en in Aceh heeft het ook nog een andere betekenis. Wanneer je het daar op garage-uithangborden ziet staan, gaat het voorzover ik heb kunnen nagaan niet om "pitstop", zoals Peter Steenmeijer schrijft in het vorige nummer van De Paraplu, maar om een verbastering van het woord "vetspuit". Ik ben eens een garage binnengelopen om te vragen hoe zo'n pispot er nu uitzag. Het blijkt een handzaam apparaat te zijn, een soort lubricatievat, waarmee je gemakkelijk alle auto-onderdelen kunt smeren.

Op Nias kwam ik op een uithangbord het woord papsmeer tegen. Het betekent "uitsrijkje" en is de Nederlandse (en ook Zuid-Afrikaanse) variant van het Engelse Pap Smear. Pap heeft niets te maken met het Nederlandse "pap", maar is afgeleid van de naam van de Amerikaanse arts George Papanicolaou.

Bij ministeriële bezoeken worden we vaak door het verkeer geloodst door voorrijder (voorrijders op motorfiets). Slufter kwam ik tegen in het dagblad Tempo n.a.v. de modderamp op Oost-Java. In Nederland is een slufter een plaats waar het zeewater tussen de duinen is doorgedrongen. Op Tessel is het een bekend begrip. In Oost-Java werd overwogen om een soort "omgekeerde slufter" aan te leggen om daarin landmodderstromen op te vangen waarvan men niet wilde dat ze onbelemmerd de zee in konden stromen.

Man met pispot/vetspuit

Peter Steenmeijer schrijft in de Paraplu van juni 2006 terecht dat katabelece (kattebelletje) niets te maken heeft met een kat of bel. Maar in een recente cartoon in Tempo zag ik dat er toch een kat werd afgebeeld toen het begrip katabelece ter sprake werd gebracht. Indonesiërs die ik ernaar heb gevraagd leggen echter geen verband tussen

kucing (kat) en katabelece. Dit blijktbaar in tegenstelling tot de desbetreffende cartoonist waarvan mag worden verondersteld dat hij Nederlands kent. En tot slot: het zou me niet verbazen wanneer vele Nederlanders een verband leggen tussen "de kat de bel aanbinden" en "kattebelletje". Met andere woorden: wanneer je de kat de bel hebt aangebonden, dan zou deze rondlopen met een "kattebelletje" om zijn nek. Hier biedt de nieuwe spelling echter uitkomst. Volgens het Groene Boekje (2005) moet je in dat geval kattenbelletje schrijven... Dus katabelece is een klein briefje, terwijl kattenbelletje het belletje is om de halsband van een kat. De aan te bevelen Kamus Belanda-Indonesia van Susi Moeiman & Hein Steinhauer (Jakarta, 2005) is hier duidelijk: katabelece is katabelece of surat pendek; kattenbelletje is kelintangan kucing.